

Gerijt Aelwijnsz

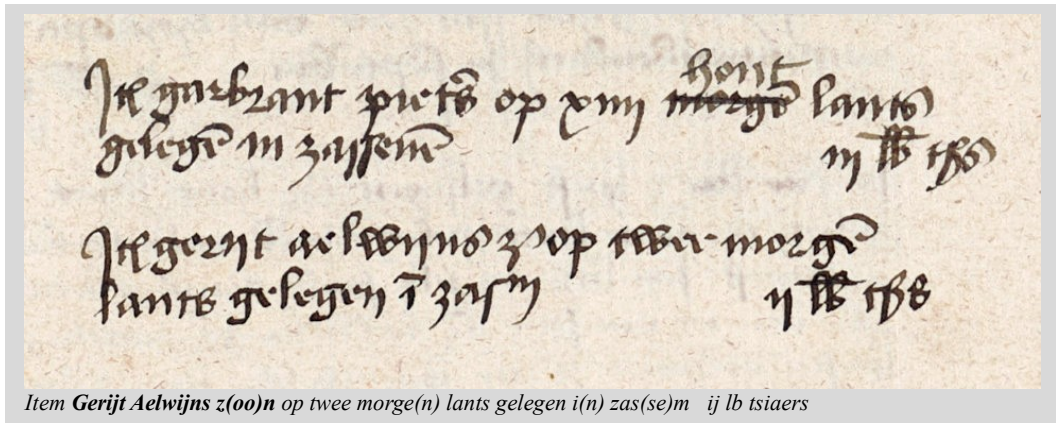
Door Frans Angevaere

Gerijt Aelwijnsz, wie kent hem niet? Dat zullen er velen zijn, maar onder Rijnlandse genealogische onderzoekers zal hij toch wel de nodige bekendheid hebben gekregen in 1994, toen het artikel *Cytgen Pietersdr, een juweel van een erfstante* verscheen¹. Auteur H.M. Kuypers verdient daar nog steeds dank voor want hij leverde ons vele Rijnlandse voorouders, waaronder de grootvader van het juweel – Gerijt Aelwijnsz dus.

In de parenteel van drie generaties die in het artikel is opgenomen is zijn zoon Pieter, de vader van Sijtgen, de hoofdpersoon. Zou er misschien nog wat meer te vinden zijn over de voorouders van Pieter Gerijtsz? We zullen hier eens kijken of we de gegevens van Gerijt Aelwijnsz nog wat kunnen uitbreiden. Om te beginnen met het bepalen van zijn geboortejaar, want enige zekerheid daarover is nogal belangrijk voor wat er verder in dit artikel zal worden behandeld.

Gerijts eerste vermeldingen

De eerste maal dat zijn naam genoemd wordt is in de archieven van de Sint Pieterskerk in Leiden. Daar komt hij voor in een stuk dat de weidse naam draagt *De redditibus capellanorum hoc presens est registrum*². Dit inventarisnummer bestaat uit twee delen, eerst een duidelijk geschreven lijst van alle renten en pachtgelden die de kerk toekomen; en daaraan volgend de zogeheten *maanboeken*, een te mooie naam voor een samenraapsel van bladeren en blaadjes die gekenmerkt worden door een hoge mate van slordigheid, waarin de datering soms moeilijk te vinden is. Daarin staan de geïnde sommen gels.

Item Gerijt Aelwijns z(oo)n op twee morge(n) lants gelegen i(n) zas(se)m ij lb tsaers

Het eerste deel, het register, wordt gedateerd op 1471. Waarop dat jaartal gebaseerd is? Wel, er staat boven *Septuagesimoprimo*. Gerijt Aelwijnsz staat vermeld in dit register en daarmee lijken we een mooi handvat te hebben voor zijn geboortejaar: 1440-45, zou je zo zeggen. Maar het blijkt een dooie mus.

Het jaartal lijkt aan te geven dat het een lijst is van alle renten en pachten die de kerk in 1471 bezat. Het is niet voorstelbaar dat alle renten en pachten juist in dat jaar zijn afgesloten, dus alle, of toch de meeste, zullen al langer hebben bestaan, al dan niet op naam van eerdere betalers. Het ligt echter anders.

Ik heb het register voor de dorpen rond Leiden eens doorgenomen. Bij de jaarrenten staat alleen vermeld waaneer ze verschijnen, bij de landpachten echter staat enkele malen een ingangsjaar of contractdatum. En dan zien we dat de jaren 1470, 1472, 1473, 1479, 1480, 1493 en 1494 erin voorkomen. Niet zo in volgorde, de lijst is op plaatsnaam gesorteerd en de inschrijvingen waar de jaartallen voorkomen zijn niet later ingevoegd. Dat betekent dat de lijst later moet zijn opgesteld, waarschijnlijk met terugwerkende kracht tot 1470. Daarmee is het jaartal 1471 in feite van geen waarde en is de conclusie duidelijk: je kan uit de lijst niet afleiden dat Gerijt Aelwijnsz al in 1471 de rente betaalde. Dat is pas te zien in het eerste maanboek, van 1498. De ingangsdatum van de rente en het jaar dat Gerijt hem ging betalen zijn daarmee onbekend.

De eerste betrouwbare graadmeter met zijn naam komt daarom uit de rekeningen van de Abdij van Rijnsburg, met name die van 1488/89³. Daarin betaalde *Gerijt Aellewijns zn* 3 pond pacht voor 3 morgen land in Sassenheim, dat in de jaren ervoor gepacht werd door Pieter Dircksz. In dezelfde rekening komt hij ook voor als leverancier van *vijf maegere scaeppen*.

Vanaf 1505 pachtte hij ook land in Sassenheim van de Abdij van Leeuwenhorst, samen met Floris Pietersz Cruijvenaer. De vorige pachters van dat land waren achtereenvolgens Pieter Dircksz Cruijvenaer en Claes Pietersz

¹ *Ons Voorgeslacht*, jrg. 49 (1994) blz. 1-26; *Aanvullingen in Ons Voorgeslacht*, jrg. 55 (2000)

² Dit is het huidige register van de inkomsten van de predikanten. ELO, 0502 Archief van de Kerken, inv.nr. 12

³ NA 3.18.20 Abdij van Rijnsburg inv.nr. 178 f.34

Cruijvenaer. Pieter Dircksz was de vader van Floris en Claes en vast wel dezelfde als de pachtvoorganger van Gerijt van het land van de Abdij van Rijsburg. Dan kunnen we onderhand wel aannemen dat Gerijt met een dochter van Pieter Dircksz Cruijvenaer was getrouwd. De pachtvergang in 1488 is misschien wel geweest ten tijde van hun huwelijk, en hiermee kunnen we zijn geboortejaar schatten op 1460-65.

— De kinderen en ouders van Gerijt

Het paar zal waarschijnlijk acht kinderen hebben gehad: Marijtgen, die ongetrouwd bleef, Jacob, Jan, Pieter (die was natuurlijk vernoemd naar Gerijts schoonvader), Neeltgen en Willem. Daarnaast waren er waarschijnlijk nog twee dochters waarvan we de naam niet zeker weten. Alle zonen komen voor met dubbelpatroniem.

De eerste vermeldingen van hen zijn in de jaren 1524-28, naar we mogen aannemen als volwassenen. Met zijn achten kunnen ze niet allemaal rond 1500 geboren zijn, dus zeg rond 1490-1500. Dat past ook netjes bij het starten van een gezin van Gerijt en zijn vrouw in of net voor het al genoemde jaar 1488.

Nu gaat het hier niet zo zeer om zijn kinderen, daar is al vrij veel over bekend uit voornoemd artikel. Zijn ouders, dat is een stuk lastiger. Ja, open deur, zijn vader was een Aelwijn. Het is een niet ongebruikelijke naam, maar ook een niet vaak voorkomende, zeker niet op het platteland van de latere Bollenstreek.

In de grafelijkheids- en houtvestersrekeningen vinden we onder Voorhout/Lisse vanaf 1406 een *Aelwiin Gheriit zn* vermeld⁴. Er zijn tot 1434 zes vermeldingen van hem als we er een paar meetellen waar alleen een voornaam staat. In theorie zou het pachtland uit 1425 (zie afbeelding) in de rekeningen gevolgd kunnen worden maar de praktijk is weerbarstiger. De volgende beschikbare rekening waarin pachtlanden in Voorhout genoemd worden is pas weer van 1445/46 en dat de beschrijving in 1425 *een stuck lants* is zonder afmetingen helpt ook al niet.

Het klinkt aanlokkelijk maar als vader van Gerijt zal hij te oud geweest zijn want in 1406 pachtte hij immers al. En dan zit je opeens met een overgrootvader als mogelijkheid, met twee ontbrekende schakels.

Dichterbij in tijd was er in de omgeving een *Aelwijn Direksz* die in 1489 na jarenlange trouwe dienst in Leeuwenhorst als provenier wordt opgenomen. In 1479 werd hij al vermeld als koper van twee stukken land in Noordwijkerhout en nog in 1488 verkocht hij een losrente aan de kerkmeesters van die plaats. Na zijn dood werd het land uit 1479 door Leeuwenhorst in 1493 aan een andere provenier verkocht, Anthonis Roelofs⁵.

Hij moet als provenier al aardig op leeftijd zijn geweest, en als zodanig kan hij een kandidaat zijn als vader van Gerijt Aelwijnsz. Dat zijn goederen overgingen naar de abdij toen hij daar provenier werd is dan niet zo logisch. Immers, wat zouden zijn eventuele kinderen daarvan hebben gedacht?

Daar valt dus weinig mee te beginnen, eerst maar eens de twee vermeldingen belichten van een familierelatie die er van Gerijt en zijn kinderen bekend zijn. Dat is als eerste een akte uit juni 1518 in het rechterlijk archief van Haarlem, waarin *Willem Willemsz schout tot Sassem, Gerijt Alewijnsz en Gerijt Jacobsz* optraden, ook namens hun broers en zussen, als erfgenamen van ene *Roelof Jansz*, die een huis in Haarlem had bezeten⁶.

De tweede is een charter uit 1527 waarin Marijtgen Gerijtsdr en Jan Gerijtsz, kinderen van Gerijt Aelwijns, een rente verkopen aan de Sint Pieterskerk⁷. Dat geschiedde voor de schout van Sassenheim, Willem Willemsz, die zich ook voor Marijtgen en Jan als borg stelde. Zij noemden hem daarbij *Wijllem scout onse neef*.

Dat zijn twee mooie genealogische botten om op te kluiven, en niet voor niets is het geboortejaar van Gerijt zo goed mogelijk in kaart gebracht.

— Roelof Jansz

Wie zou dat geweest zijn? Dichtbij, in Noordwijkerhout, kennen we in die tijd een *Roelof bastaard van de Boekhorst*, hij was er schout. Al werd hij doorgaans zonder patroniem vermeld, hij was een Janszoon. Hij kent vele vermeldingen, en voor zover ik weet zijn de laatste actieve vermeldingen van hem uit 1515 in Noordwijk (bij een leenoverdracht) en juist in Haarlem, in een schuldbekentenis. Daarna niets meer, maar hij blijft nog wel vermeld in de rekeningen van Leeuwenhorst tot 1532. Laten we maar aannemen dat hij die rente zelf nog betaalde.

⁴ De afbeelding is uit NA 3.01.27.02 Grafelijkheidsrekenkamer inv.nr. 62 (ontfaen van renten in voirhout). Vermeldingen verder in NA 3.01.01 inv.nrs. 1822, 1824, 1833 en NA 3.01.27.02 inv.nr. 2070

⁵ Regesten Leeuwenhorst door J. Bruggeman, NA 3.18.17.02 inv. nrs 564 (12-06-1479), 607 (09-08-1488), 617 (21-11-1489), 632 (11-10-1492)

⁶ SA Haarlem voor 1572 toegang 1573 inv.nr. 565 f.80 (z.d.)

⁷ ELO 0502 Archief van de kerken, inv.nr. 132 dd 05-11-1527

We komen dan ook niet toe aan de vraag of bastaardgoederen wel konden vererven, laat staan op welke manier Willem en de twee Gerijts erfgenaam konden zijn terwijl Roelof zelf kinderen had. Toch nog een toevalligheid; hij had waarschijnlijk een zoon Anthonis Roelofsz, hiervoor al genoemd als provenier.

In de rechterlijke archieven van Haarlem komt vóór 1518 diverse malen een Roelof Jansz voor zonder toenaam. Er was er ook een met toenaam, kennelijk een ander. De eerstgenoemde (als er verder geen dubbelgangers waren) was getrouwd met een Aechte Gerijtsdr. Dat geeft nog even de gelegenheid om tussendoor op te merken dat met de erfgenamen van Roelof Jansz net zo goed die van zijn vrouw bedoeld kunnen zijn.

— Neven, nichten en een oom

Willem Willemsz, zoon van Willem Florijsz (het zijn voorouders van de latere familie Heemskerck), wordt in de *Enquete van 1494* als schout van Sassenheim opgevoerd met een leeftijd van 26 jaar. Hij is dus van circa 1468, en Gerijt Aelwijnsz is geschat op 1460-65. Hetzelfde decennium, ze waren tijdgenoten. Marijtgen en Jan, Gerijts kinderen, waren in de geschetste constellatie hoe dan ook ongeveer een generatie jonger dan Willem Willemsz. Ze noemden hem in 1527 hun neef, een begrip dat in de tijd voor velerlei uitleg vatbaar is maar een verwantschap zal er best geweest zijn. Dat is ook zo in de akte van 1518 maar verder houvast hebben we niet.

Om dat wel te krijgen kijken we naar de akte van 1518 met de insteek om te bepalen welke familierelatie Willem Willemsz en Gerijt Aelwijnsz met elkaar hadden. De andere Gerijt blijft even op een zijspoor staan.

Complicatie is dat het ook mogelijk is dat hun vrouwen de eigenlijke erfgenamen zijn, in welke situatie Willem en Gerijt niet eens bloedverwanten zouden zijn. Het charter van 1527 sluit dat ook niet uit: neef kan ook aange trouwde neef zijn. Ik probeer de opties op een rijtje te zetten.

- 2^e graad: vanwege hun patroniemen kunnen Willem en Gerijt geen broers zijn, maar wel halfbroers. Als verwant van Roelof Jansz (en/of zijn vrouw) was hun beider moeder dan eerst met een Aelwijn getrouwd en daarna met Willem Florijsz. Hun echtgenotes zijn in deze optie niet relevant voor de afstamming.

Ook is het mogelijk dat ze zwagers waren. Willem getrouwd met een volle of halve zus van Gerijt, of Gerijt met een halfzus van Willem (geen volle zus, want we nemen aan dat het een Pietersdr was).

Zwagers zijn ze ook als ze met twee (half)zussen uit een andere familie getrouwd waren. Die waren dan de eigenlijke erfgenamen van Roelof Jansz. Als zwagers waren Willem en Gerijt hier geen bloedverwanten.

In al deze gevallen is Willem in 1527 doodgewoon een oom van de Gerijtskinderen. Een volle oom, een halfoom of een aangetrouwde oom – het blijft een oom en dan is het niet waarschijnlijk dat de kinderen hem hun neef noemden, al kunnen we met het woord nog zoveel kanten op. Daarom is het te verwachten dat de verwantschap tussen Willem en Gerijt minder nauw was dan 2^e graads.

- 3^e graad: Willem Florijsz kan met een zus van Aelwijn NN getrouwd zijn, of Aelwijn met een zus van Willem Florijsz. Willem en Gerijt zijn dan neven van elkaar en bloedverwanten zonder dat hun vrouwen relevant zijn ten opzichte van Roelof Jansz.

Ook kunnen Willem Florijsz en Aelwijn NN met twee (half)zussen uit een andere familie zijn getrouwd. Willem en Gerijt zijn dan nog steeds neven van elkaar.

De echtgenotes van Willem Willemsz en Gerijt Aelwijnsz kunnen ook twee nichten uit een andere familie zijn, of er kan een mix geweest zijn: een vrouw als dochter van NN Florijsdr of Aelwijn NN, en een vrouw uit een andere familie (dan moet wel Willem of Gerijt de erfgenaam zijn).

In al deze gevallen blijft de afstand in jaren tussen Willem Willemsz en de Gerijtskinderen natuurlijk hetzelfde, maar ligt de verwantschap een graad verder weg. De benaming van Willem Willemsz als zoon van een oudoom is dan *achterneef* – in het Nederlands is er geen aparte, unieke term voor. Het moet een tamelijk modern woord zijn want ik kan me niet herinneren dat het in notariële of rechterlijke akten uit de 16^e en 17^e eeuw voorkomt. Zoek ook maar eens in Google boeken: pas na 1800 zijn er boeken waarin de term te lezen is. Dus hoe noemde je zo iemand in de praktijk van het begin van de 16^e eeuw: dat zal ongetwijfeld *neef* zijn in de meer algemene betekenis. Zo ben ik het later ook inderdaad weleens tegengekomen.

- 4^e graad: ze kunnen achterneven zijn. Dan gelden verder dezelfde varianten als hiervoor (en weer meer), alleen nog een graad verder terug. Zonder namen is dat nauwelijks te theoretiseren want er komen steeds meer mogelijkheden, ik noem het alleen voor de volledigheid. En voor de duidelijkheid: deze achterneven zijn een ander soort dan de achterneef die Willem hiervóór was....

Het is dus nogal gecompliceerd, en dan hebben we Gerijt Jacobsz er niet eens bij betrokken. Er is echter wel een optie denkbaar waarin hij ingepast kan worden. Van Willem Willemsz' vader is namelijk nog een familierelatie bekend: in 1468 pachtte Willem Florijsz samen met zijn *zwager Jacob Vrancken* de Werfkamp in Warmond. Willem had toen net een zoon (die is immers uit 1468) dus ik verwacht niet dat Jacob hier al een schoonzoon van Willem Florijsz is – dan zijn ze schoonbroers. Dat kan weer in drie varianten, waarvan er één is dat Jacob Vrancken met een zus van Willem Florijsz getrouwd was. Ze moeten dan samen een zoon Gerijt gehad hebben.

De andere helft van deze hypothese is dat er nog een Florijsdochter was die met Pieter Dircksz Cruijvenaer was getrouwd. Niet vergezocht, want Pieter had een zoon Florijs. Een dochter van hen trouwt met Gerijt Aelwijnsz, die daardoor een aangetrouwde neef van Willem Willemsz wordt. Dit is dus een van de varianten die hiervoor onder 3^e graad is beschreven.

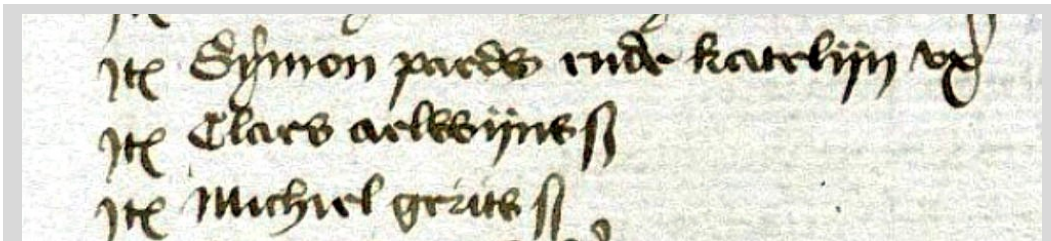
— Aelwijns

Dat alles brengt ons niets dichterbij de ouders, of desnoods alleen de vader, van Gerijt Aelwijnsz. Ik noemde wel een paar Aelwijns, maar daar konden we niet veel mee. Niet zo heel ver van huis, in Leiden en Leiderdorp, waren er nog wel enkele. Zelfs ook een met dezelfde naam, de Leidenaar *Gherijt Aelwijnsz* (van Rijsoirde), al was dat ook al een flink aantal jaren eerder.

In de tweede helft van de 15^e eeuw en eerste helft 16^e eeuw loont het de moeite om twee Leidse families te belichten en een uit Leiderdorp.

De twee Leidse families waren waarschijnlijk verwant. De stamvaders waren *Aelwijn Claesz* en *coman Claes Jacobsz* (zij waren mogelijk neven van elkaar) en in de loop van de 16^e eeuw ging men in beide takken de toenaam *Van Swanenburg* gebruiken. De eerste tak is interessant vanwege de naam Aelwijn. Die treffen we niet aan bij de andere tak (dat is de bekende kunstschildersfamilie) maar wel komt in beide takken de naam IJsaack voor. Willem Willemsz uit Sassenheim noemde ook een zoon IJsaack, wat mogelijk een aanknopingspunt is.

Zonder de naam Aelwijn is er met de Swanenburgtak van Claes Jacobsz geen aansluiting te krijgen maar het is toch wel aardig om te vermelden dat zijn kleinzoon Claes IJsaacksz bezittingen had in Noordwijk en Noordwijkerhout. Daarvan had hij al in 1525 10 morgen als vaderlijk bewijs gekregen, dus het kwam al van zijn ouders. Bijzonder is ook dat zijn zoon Claes Claesz en diens kinderen ook wel *Van Duijndam* werden genoemd. Een mooie connectie met Noordwijk en Noordwijkerhout dus, maar niet met Gerijt Aelwijnsz.

In 1468/69 betaalde *Claes Aelwijnsz* uit Leiden intredegeld voor de *Illustre lieve vrouwe broederschap in 's-Hertogenbosch* (inv.nr. 119 f.305v). Zijn vader was 1466/67 lid geworden en voor hem werd het boekjaar daarop de doodschuld betaald. *Ermgaert Willemsdr*, *Claes* zijn moeder, werd in 1470/71 lid en ook zijn broers *IJsaack* en *Bartholomeus* waren dat.

De andere tak lijkt meer perspectief te bieden. Ook deze tak was gegoed in de omgeving, met name in Lisse, Sassenheim en Voorhout, maar dat was wel later, terwijl we een verwantschap zoeken van vóór 1500. Vooral de weduwe van Claes Aelwijnsz, *Alijt Jansdr*, was in het begin van de 16^e eeuw actief in het verwerven van onroerend goed. Ze krijgt in Sassenheim dan natuurlijk ook te maken met schout Willem Willemsz. Hun zoon Jan Claes Aelwijnsz had wel bezit in de dorpen, maar dat was voornamelijk afkomstig van zijn schoonfamilie Van Lodensteijn, waarvan wel bekend is dat hun bezit verder terugging.

Een verwantschap met Gerijt Aelwijnsz ligt lastig. Stamvader Aelwijn Claesz liet bij zijn overlijden in of net voor 1468 zijn weduwe *Ermgaert Willemsdr* en drie kinderen achter: *Claes*, *Mees* en *IJsaack*⁸. Toen was hun oudste zoon Claes al volwassen; hij trad toen namelijk op als borg bij de vaststelling van het vaderlijk bewijs van zijn broertjes⁹. Dan zal hij van vóór 1443 geweest zijn. Maar, minstens zo belangrijk, als het paar nog meer kinderen had dan waren die óók volwassen in 1468. Want ze werden niet genoemd, voor de Weeskamer waren ze immers niet relevant. Dat zou gelden voor Gerijt Aelwijnsz als potentiële zoon, en voor NN Aelwijnsdr als potentiële dochter. Drie volwassen kinderen in 1468, hou dan maar rekening met geboortejaren van rond 1440. En dat zit opeens toch wel erg ver af van het eerder geschatte geboortjaar van Gerijt (1460-65). Het scheelt (bijna) weer een generatie. Voor een dochter uit 1440 is het erg onwaarschijnlijk dat ze met Willem Willemsz uit 1468 in het huwelijk trad. Tegen de tijd dat deze Willem aan trouwen begon te denken, was de vermeende Aelwijnsdochter al niet meer vruchtbaar.

Dat past dus niet. Eventueel zou ze dan met Willem Florijsz in het huwelijksbootje gestapt kunnen zijn. Willem Willemsz wordt dan pardoes wél een neef van de Gerijtskinderen (en een groot deel van de verhandeling onder het vorige kopje is dan van tafel), maar Gerijt Aelwijnsz is dan pas getrouwd toen hij bijna 50 was (en heeft daarvoor geen vermeldingen), hij sluit in 1524 nog pachtcontracten voor 10 jr als hij in de 80 is en zijn kinderen

⁸ *Weeskamer Leiden, Grote Bewijzen A*, inv.nr. 518, p. 293 dd 17-01-1468; bewerking Henk van der Waag

⁹ Zie ook de afbeelding. Bron BHIC 1232 *Illustre lieve vrouwe broederschap in 's-Hertogenbosch*, (1291) 1318-2005 met dank aan Kees Kuiken voor de verwijzing

blijven toch 20 á 30 jaar jonger dan Willem Willemsz. Dat kan in theorie allemaal wel, maar erg soepel loopt het niet.

Er speelt hierbij nog iets: Claes Aelwijnsz was in 1518 al 20 jr dood. Als hij een broer van Gerijt was dan zouden Claes' kinderen (of zelfs kleinkinderen) in 1518 erfgenaam zijn van Roelof Jansz in hun vaders plaats (tenzij de verwantschap via Gerijts vrouw liep natuurlijk). Willem en Gerijt treden dan wel op voor hun ongenoemde broers en zussen – die waren er dus wel, maar neven en nichten worden niet genoemd. Als die er wel waren zou je eerder het ruimere begrip 'ook namens de andere erfgenamen' verwachten.

Voor wat betreft de naam van zoon IJsaack: de andere kant van de medaille is dat de meest voor de hand liggende vernoemingsnamen (Claes, Aelwijn, Ermgaert) niet onder de (klein)kinderen van Gerijt Aelwijnsz of Willem Florijsz voorkomen. Wel Willem, dat is zo.

Al met al is het geen optie waar ik erg warm voor kan lopen.

Dan nog de Leiderdorpse Aelwijns. Stamvader daarvan was Claes Roelofsz (1445) die een zoon Aelwijn Claesz (1486/88) had. Het oog valt natuurlijk meteen op de naam Roelof, want was Gerijt Aelwijnsz niet een erfgenaam van ene Roelof Jansz? Een Roelof Aelwijnsz was er later ook in die familie, waarin later de toenaam *Van Harmelen* in gebruik raakt.

Claes Roelofsz' vrouw was misschien een Aelwijnsdr en vandaar dat ze een zoon Aelwijn noemden. Dan hebben we het over een Aelwijnsdr van circa 1445 wat weer niet aansluit op Gerijt Aelwijnsz als broer.

Voor Claes een vader Roelof Aelwijnsz zou ook kunnen, deze onbekende Roelof Aelwijnsz zou van 1410-20 kunnen zijn. Dat zou alleen iets kunnen betekenen als hij een zoon Aelwijn had die de vader van Gerijt kan zijn. Bovendien moeten we er ook rekening mee houden dat deze familie welgeboren was en daarvan is bij de nakomelingen van Gerijt Aelwijnsz geen sprake. Er kan dan ook geen verbinding gemaakt worden.

— *Namen, zegels, wapens*

Gerijt Aelwijnsz en zijn kinderen werden nog niet met bij-, toe- of familienamen aangeduid. Bij kinderen van zijn zoon Jacob kwam de naam Coppen voor (in beginsel een patroniem afgeleid van Jacob), bij zijn andere kleinkinderen zien we ook nog geen toenames. Dat kwam pas echt op gang bij de kinderen van zijn kleinzoon Willem Pietersz, die Swil, Swill, Zwillen en Van der Swil werden genoemd met een incidenteel alias als Kievit en Hoogberg. Het heeft geen zin om de naam Swil aan eerdere leden van de familie te verbinden.

Als zelfstandig naamwoord heeft het betekenissen als gezwel of eelt en ook het niet erg complimenteus klinkende *vleeschelijk wezen zonder gevoel of aandoeningen*. Als zwil is er een geheel andere verklaring: *lange regel bijeengeharkt hooi in het hooiland*¹⁰. Zonder de preciese reden van de bijnaam erachter te herkennen zou die betekenis nog wel bij een boerenfamilie kunnen passen.

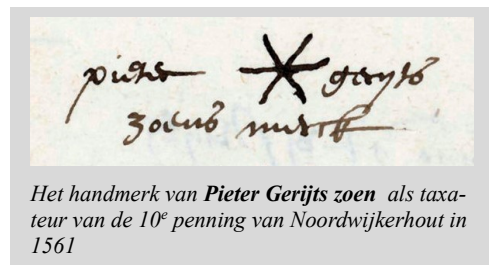
Een zegel is alleen van Pieter Gerijt Aelwijnsz bekend¹¹. Het toont een zespuntige ster, welk figuur hij versimpeld ook gebruikte als zijn handmerk. Op het eerste gezicht zou je denken aan het wapen van de familie Van Alphen, maar daar is de ster achtpuntig. Een breuk misschien? Van Alphen waren er wel in de streek, zeker ook als schouten (Noordwijkerhout, Voorhout, Lisse). Van Alphen was een welgeboren familie, van Gerijt Aelwijnsz of diens nakomelingen is daar geen sprake van. Het betekent dat ze niet in mannelijke lijn van de Van Alphen kunnen afstammen en de ster ook niet van die familie zal komen.

Wapens van families uit de omgeving met een zespuntige ster heb ik voornamelijk niet kunnen vinden¹², wel in Leiden wapens waar een zespuntige ster een ondergeschikt element in het wapen is. Wat nog wel van dit wapen gezegd kan worden is dat het niets weg heeft van de wapens die van de families Van Swanenburg uit Leiden (drie zwaantjes) of Van Harmelen uit Leiderdorp (drie ruiten) voerden. Dat maakt een afkomst van Pieter (en dus Gerijt) uit die families des te onwaarschijnlijker.

— *Cruivenaer*

Een oude welgeboren familie die maar weinig voor het voetlicht verschijnt dus mooi als een lid ervan gekoppeld kan worden aan de wel bekende Gerijt Aelwijnsz.

Stamvader is *Dirck die Cruvenaer*, die in 1375 door de Hofstad Dever beleend wordt met 4 hond land in Sassenheim¹³. Hij had een zoon *Pieter Dirc Cruvenaersz*, die rond 1400 als welgeboren man van Sassenheim voorkomt.

Het handmerk van *Pieter Gerijts zoen* als taxateur van de 10^e penning van Noordwijkerhout in 1561

¹⁰ Bron; Instituut voor de Nederlandse taal; Geïntegreerde taalbank

¹¹ ELO 0502 Archief van de Kerken inv.nr 353 dd 08-06-1552. Met dank aan Maarten van Bourgondiën

¹² Zie onder het kopje 'Addenda en corrigenda' voor aanvullingen op deze alinea

¹³ Repertorium op de lenen van de Hofstad Lisse (Dever) 1375-1759 door C. Hoek (op Hogenda). Leen 15 dd 12-04-1375.

Daarna is er in de rekeningen van Leeuwenhorst sprake van een oude en jonge Dirck Cruijvenaer, waarvan de laatste opgevolgd door de al genoemde Pieter Dircksz Cruijvenaer, de veronderstelde schoonvader van Gerijt Aelwijnsz. Zijn zoon Claes Pietersz was rentmeester van de Abdij van Leeuwenhorst tot zijn dood in 1503/04, met diens broer Floris Pietersz en zijn zoon Pieter Florisz wordt de lijn in de 16^e eeuw nog doorgezet in Warmond, waar zij een hofstede bezaten.

Bols

Ook een oude familie uit de omgeving (Lisse, Sassenheim, Warmond) maar wat doen die nu hier opeens? Wel, zij vormen een schakel tussen Gerijt Aelwijnsz en Willem Florijsz. Niet een ontbrekende schakel maar een schakel van onbekende aard.

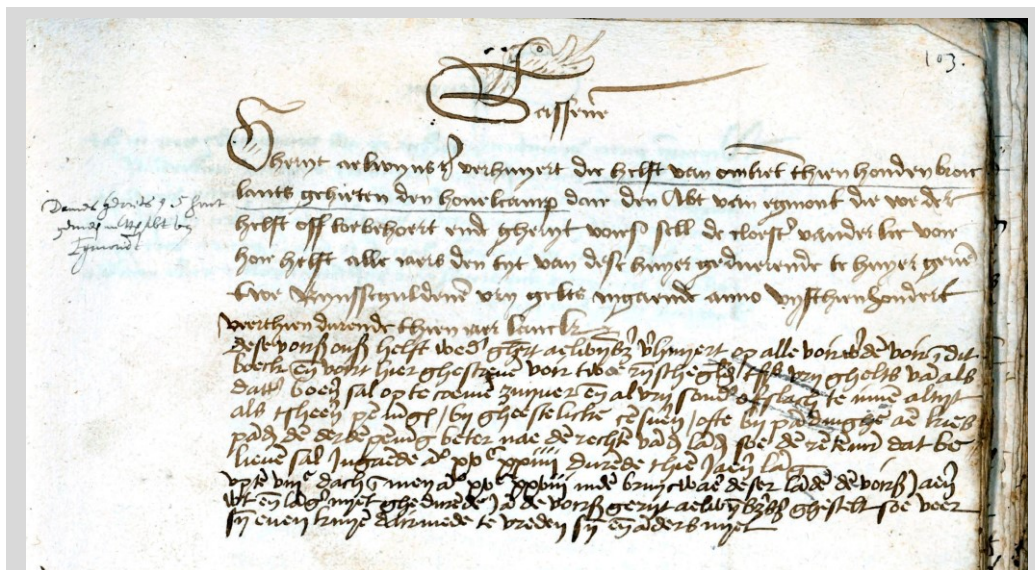
Vanaf 1488 pachtte Kerstant Bols de helft van een stuk land in Sassenheim genaamd *de Hovelcamp*. De andere helft was van de Abdij van Egmond en zodoende komen we hem ook in die rekeningen tegen. Bij beide kloosters was Mees Willemsz Buijser uit Voorhout zijn pachtvoorganger. Zijn pachtvolger werd Dirck Kerstantsz Bols, die pachtte tot 1507 en dan wordt opgevolgd door Gerijt Aelwijnsz.

Kerstant Bols was al eerder aanwezig in de rekeningen van Egmond: van 1479/80 tot 1484/85 pachtte hij 4 hond geestland en een deel broekland dat Willem Florijsz *plach te bruijcken*. De vader van Willem Willemsz dus.

Van de beschikbare rekeningen uit de 15^e eeuw was 1484/85 de laatste, waarna er een hiaat is tot 1519/20. De preciese overgang is dus niet te zien, maar in dat boekjaar pachtte Gerijt Aelwijnsz 5 hond land en 4 hond geestland en een deel broekland.

Dan was er nog *het Lagevelt* in Warmond dat al van 1466-74 door Kerstant Dircksz Bols werd gepacht, en na enkele tussenpachters in 1492 aan Gerijt Aelwijnsz werd verhuurd. Het was zijn eerste Leeuwenhorstpacht. Zou er een familierelatie zijn? De stamvader was Gerrit Bols, die in Lisse in 1400 wordt vermeld. Extra-speculatief: als die nu eens de vader van de vanaf 1406 bekende Aelwijn Gherijtsz was? Ik ga het niet in mijn kwartierstaat opnemen....

De pachtperiode van de Hovelcamp en andere stukken land werden voor het laatst voor 10 jaar verlengd door Gerijt Aelwijnsz in 1524 en op 8 mei 1528 op verzoek overgezet op zijn zonen Jan en Pieter. Niet lang daarvoor zal vader Gerijt zijn overleden, wat al eerder bleek uit het Leidse charter van 5 november 1527.

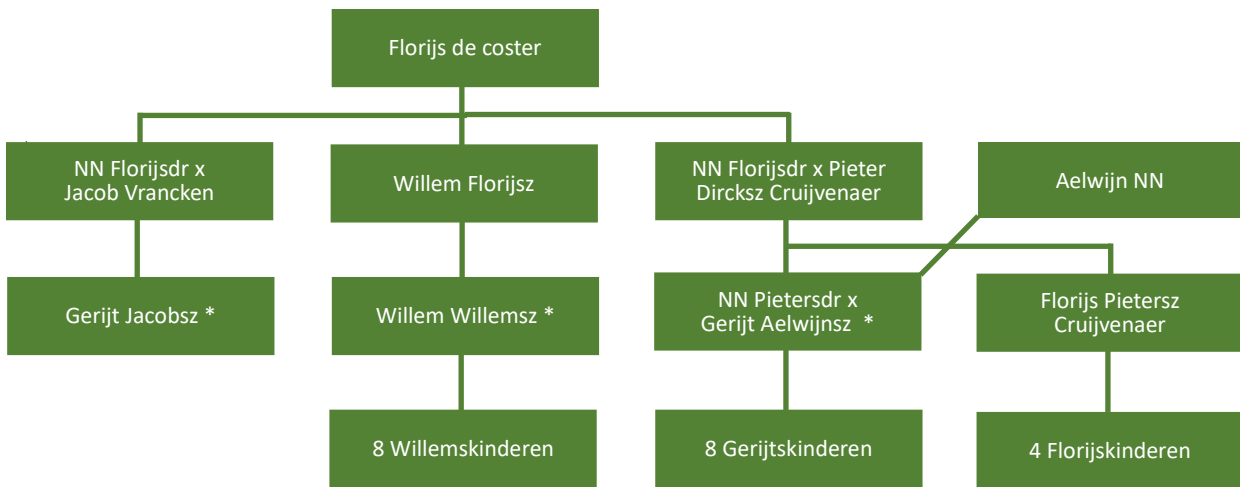
NA 3.18.17.01 Abdij van Leeuwenhorst inv.nr 7 (huurboek). **Gherijt Aelwijns** z verhuurt die helft van omtrent tien honden broecklants gehieten den Hovelcamp. De huur gaat in 1514 voor 10 jr lang
In de tweede inschrijving huurt **Gerijt** opnieuw vanaf 1524 voor 10 jr lang
De derde inschrijving van 08-05-1528 wordt de huur overgeboekt op **Jan de voorsz. Gerijt Aelwijnsz(oon)sz(oon)**

Resumé

- Het is aannemelijk dat Gerijt Aelwijnsz getrouwd was met een dochter van Pieter Dircksz Cruijvenaer
- Het is mogelijk dat Pieter Dircksz Cruijvenaer getrouwd was met een zus van Willem Florijsz en dat een andere zus de echtgenote van Jacob Vrancken was
- De ouders van Gerijt Aelwijnsz zijn niet te achterhalen. Een verband met Leidse en Leiderdorpse families is onwaarschijnlijk. Mogelijk komen Gerijts voorouders toch uit de omgeving van Sassenheim

Verwantschapsschema

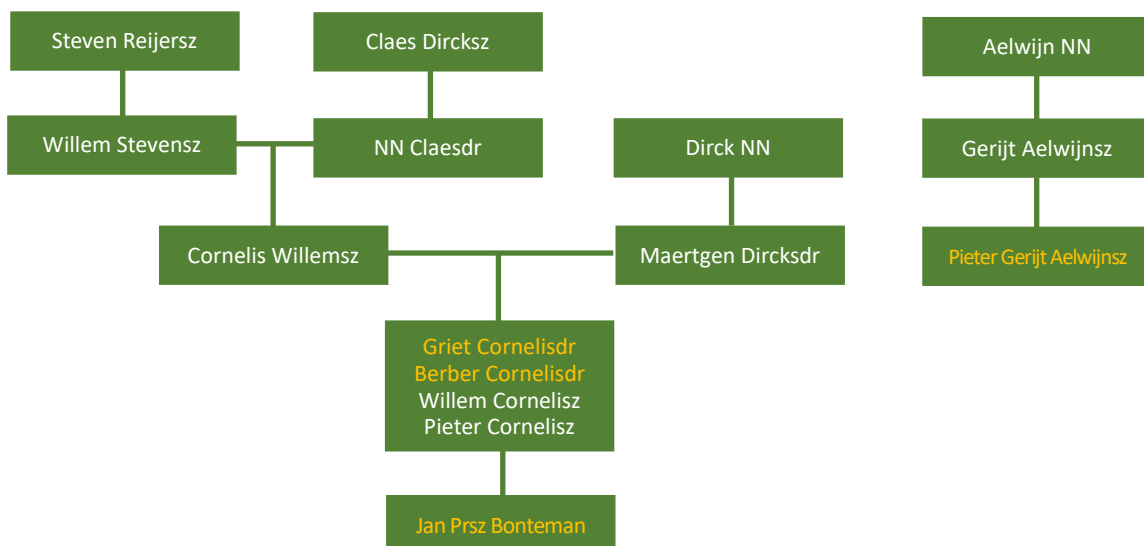
Hieronder een schema waarin rekening is gehouden met het resumé. De drie met naam genoemde erfgenamen van Roelof Jansz uit 1518 zijn met een asterisk aangegeven.

Addenda en corrigenda

Door Kees Kuiken werd ik attent gemaakt – waarvoor mijn dank – op het voorkomen van wapens met een zespuntige ster binnen de Friese familie Wassenaar. Dat lijkt en is ook ver van de omgeving waarin we Gerijt Aelwijnsz en zijn nakomelingen vinden, maar deze familie Wassenaar heeft zijn wortels in Sassenheim. Twee vrouwen uit de familie, Griet en Berber Cornelisdr, werden in 1550 en 1556 in St. Annaparochie begraven onder een grafzerk waarop een wapen met een zespuntige ster voorkomt. Dan zou je op het eerste gezicht denken dat het wapen afkomstig is van hun vaders familie. Maar in 1557 werd voor de grafzerk van hun broer Willem een geheel ander wapen gebruikt: een dwarbalk vergezeld van drie wassenaars. Dit zou ook beklijven als wapen van de familie, die als Bonteman bekend zou worden. Van een neef van de drie, Jan Pietersz Bonteman, is een gevierendeeld wapen bekend, dat beide wapenbeelden bevatte. De plaatsing van de ster in dit wapen zou erop wijzen dat dit van moeders kant afkomstig is, maar dat zou betekenen van de vrouw van Pieter Cornelisz, terwijl de ster al gebruikt werd bij zijn zussen. Nogal verwarrend als vanwege de zespuntige ster een aansluiting gezocht moet worden bij de familie van Gerijt Aelwijnsz, wiens zoon de ster als wapen gebruikte.

Als de oorsprong van de zespuntige ster bij Maertgen Dircksdre gezocht moet worden dan is op de eerste plaats de verwachting dat zij, net als haar man, uit Sassenheim afkomstig was. Dochter van een Dirck, maar welke? Vader Dirck van Maertgen is naar schatting een generatiegenoot van Gerijt Aelwijnsz. Als ze hetzelfde wapen voerden zouden ze neven kunnen zijn. Er zijn echter te weinig gegevens om dit concreter te kunnen maken.

Vermeldenswaardig is nog dat de families elkaar als aanverwanten ontmoetten doordat Jan Philips Huijgen trouwde met Nijesgen Willemsdr (dochter van Willem Stevensz) en een zus van Jan trouwde met Willem Gerijt Aelwijnsz.

Na publicatie van deze verkenning werd nog een handmerk aangetroffen dat overeenkomt met het merk van Pieter Gerijt Aelwijnsz (afgebeeld onder 'Namen, zegels, wapens'), de zespuntige ster dus. Het gaat om *Willem Jan Stevens* uit Hillegom, vermeld 1599-1634. Hij was een zoon van *Jan Willem anders genaempt Jan Willem Steffensz*, zoals zijn vader een keer genoemd werd. Het lijkt erop dat we hier te maken hebben met een patroniem dat op weg is om een familienaam te worden, waarbij Jan Willemsz een zoon van een Willem Stevensz geweest zou zijn. Dat doet meteen denken aan de Noordwijkerhoutse Willem Stevensz, waarbij onder de nakomelingen van diens zoon Pieter precies hetzelfde gebeurde. Dat ging weer over en zij gingen een familie Duijndam vormen. Jan Willemsz kan echter niet gekoppeld worden aan de Noordwijkerhoutse Willem Stevensz, zijn erfgenamen zijn bekend en daar is geen Jan onder.

Frappant is toch wel dat de Noordwijkerhoutse Willem Stevensz een nakomeling is van de gelijknamige Sassemsse voorvader van de hiervoor genoemde Friese Cornelis Willemsz. De voornoemde Hillegomse Jan en Willem konden niet worden gekoppeld aan deze familie.

— **Literatuur en bronnen**

Cytgen Pietersdr, juweel van een erf tante door H.M. Kuypers; Ons Voorgeslacht, jrg. 49 (1994) blz. 1-26 met aanvullingen in Ons Voorgeslacht, jrg. 55 (2000)

Rijnlandse pachters van de Abdij Leeuwenhorst gedurende de periode 1410-1660, J. van Egmond (Hogenda) Genealogie Heemskerk 1424 – 2024 600 jaar familie Heemskerk met oudste wortels in Sassenheim (Zuid-Holland); Jacques Duivenvoorden 04-01-2024 (Hogenda)

Nationaal Archief 3.18.17.01 Inventaris van de registers en stukken afkomstig van de Abdij Leeuwenhorst: Huurboeken inv.nrs. 3, 4, 5, 7 en 9, Belendingenboeken inv.nrs. 13 en 14 en Rekeningen v/a inv.nr. 20

Nationaal Archief 3.18.20 Inventaris van het archief der adellijke Vrouwenabdij van Rijnsburg: Huurboeken inv.nrs. 132 en 133; Rekeningen v/a inv.nr. 167

Genealogische verkenningen uit de Bollenstreek nr. 4: [Sijmon Brant](#)

Genealogische verkenningen uit de Bollenstreek nr. 7: [Heemskerk en Heeskens](#)

Genealogische verkenningen uit de Bollenstreek nr. 8: [Pouwels Claesz](#)

Versie 2.0 dd 25-03-2026

Dit artikel is deel 3 uit de reeks Genealogische Verkenningen uit de Duin- en Bollenstreek, gepubliceerd op <http://www.angevaare.eu/verkenningen.html>

Bij gebruikmaking van de gegevens gaarne een bronvermelding.

© Frans Angevaare, Noordwijk. Wijzigingen voorbehouden.

f.angevaare@gmail.com